CZU: 332.1:339.923:061.1EU(478) https://doi.org/10.59295/dnwe2025.16

TERRITORIAL CONVERGENCE AND REGIONAL COMPETITIVENESS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE PERSPECTIVE OF EUROPEAN INTEGRATION

Elena BĂDĂRĂU
Moldova State University, 60 Alexe Mateevici, Chisinau, Republic of Moldova
elena.badarau@usm.md
ORCID iD: 0009-0009-5635-0986

Gabriela IGNAT
"Ion Ionescu de la Brad" University of Life Sciences, 3 M.Sadoveanu Alley, Iași, Romania
gabriela.ignat@iuls.ro
ORCID iD: 0000-0003-1184-4172

Purpose of the article: *The paper analyzes the evolution and perspectives of regional development in the Republic of Moldova, focusing on territorial convergence and economic competitiveness in the context of alignment with the European Union's cohesion policies. The study highlights the progress achieved in infrastructure and public services, while emphasizing the persistence of regional disparities.*

Methodology: *The research is based on the analysis of national and regional strategic documents (SNDR 2022–2028, ADR and MIDR reports), correlated with data from the National Bureau of Statistics, the World Bank, and the European Commission. A comparative approach was applied to macroeconomic and territorial indicators, assessing the dynamics of regional GDP and employment rates.*

Conclusions: *Findings confirm a gradual increase in competitiveness, yet persistent territorial imbalances remain. Strengthening administrative capacity, integrating regional programs, and enhancing cooperation with the European Union are essential for accelerating territorial convergence and sustainable development.*

Originality: *The study provides an updated synthesis of regional development dynamics and proposes measures to modernize territorial governance and reinforce economic and social cohesion.*

Keywords: *regional development, territorial convergence, competitiveness, economic cohesion, European integration.*

JEL Classifications: R58, F15, O18

ÎNTRODUCERE

Începând cu anul 2010, dezvoltarea regională în Republica Moldova a urmat un parcurs evolutiv constant, reflectând eforturile autorităților publice de a crea un cadru coerent de politici teritoriale orientate spre reducerea disparităților regionale. Cu toate acestea, analiza documentelor strategice și a rapoartelor de implementare relevă o problemă sistemică majoră – întârzierea tranziției către o nouă paradigmă de dezvoltare regională, bazată pe principii moderne de guvernanță teritorială, competitivitate și coeziune.Conform concluziilor formulate în documentele de fundamentare a „Strategiilor Naționale de Dezvoltare Regională (SNDR)", principalele constrângeri persistente pot fi sintetizate în următoarele direcții: menținerea dezechilibrelor inter- și intra-regionale, discrepanțele semnificative dintre mediul urban și rural, precum și polarizarea teritorială accentuată între municipiul Chișinău și celelalte regiuni de dezvoltare. De asemenea, se constată o insuficiență a cadrului instituțional dedicat gestionării proceselor de dezvoltare regională, fapt care limitează capacitatea administrativă și funcțională a instituțiilor responsabile. (AGENȚIA DE COOPERARE INTERNAȚIONALĂ A GERMANIEI, 2022)

În pofida elaborării succesive a mai multor strategii și programe naționale, obiectivele esențiale privind diminuarea disparităților teritoriale și promovarea unei dezvoltări echilibrate rămân parțial realizate. În acest context, devine imperativă accelerarea proceselor de dezvoltare în zonele cu potențial competitiv, prin mobilizarea resurselor locale, consolidarea cooperării interinstituționale și stimularea inițiativelor public-private.

Ultimul deceniu a evidențiat, totodată, o serie de provocări structurale care au afectat eficiența politicilor de dezvoltare regională și au redus impactul acestora asupra coeziunii teritoriale. Printre cele mai semnificative constrângeri se numără:

- finanțarea limitată și accesul anevoios la fonduri externe, în special la instrumentele financiare ale Uniunii Europene;
- capacități administrative insuficient dezvoltate la nivel regional și local;
- birocrația excesivă și procedurile administrative greoaie;
- lipsa unei coordonări eficiente între nivelurile de guvernare central, regional și local;
- persistența inegalităților teritoriale și dependența accentuată de centrul economic și administrativ – Chișinău;
- migrația masivă a populației active și deficitul forței de muncă calificate;
- discontinuitatea și lipsa de coerență a politicilor publice în domeniul dezvoltării teritoriale;
- implicarea limitată a comunităților locale, mediului de afaceri și societății civile în procesele decizionale;
- deficiențele infrastructurale și limitările tehnologice;
- vulnerabilitatea economiei naționale la influențele externe și dependența de contextul macroeconomic internațional.

În ansamblu, analiza perioadei 2010–prezent evidențiază faptul că, deși au fost înregistrate progrese vizibile în consolidarea cadrului strategic și instituțional al dezvoltării regionale, persistă o serie de probleme sistemice care necesită abordări inovatoare și mecanisme de guvernanță adaptate contextului actual al integrării europene.

Tabel 1. Sinteză privind principalele obiective, progrese și provocări în domeniul dezvoltării regionale în Republica Moldova.

Obiectiv	Progrese recente (date și cifre)	Provocări persistente / observații
Reducerea disparităților economice interregionale	• În 2023, rețeaua de apeducte publice s-a extins cu ~630,2 km (+3,5 %) față de 2022. • 65,2 % din localități au acces la rețele publice de apă, dar doar ~9,7 % la canalizare. • 40,6 km de rețele de canalizare noi în 2023, 10 localități conectate suplimentar.	• Regiunile nordice și sudice rămân defavorizate. • Disparități mari între urban și rural. •Infrastructura de canalizare insuficientă.
Crearea de locuri de muncă și creștere economică locală	• Peste 28 000 locuri de muncă formale create în regiunea Centru (+27 % față de 2015). • Programe pentru IMM-uri și investiții locale au stimulat activitatea economică.	• Locurile de muncă sunt în mare parte temporare. • Rată înaltă a șomajului în regiunile slab dezvoltate. • Migrația continuă reduce forța de muncă locală.
Îmbunătățirea infrastructurii de transport	• Circa 60 % din obiectivele de modernizare a drumurilor locale au fost realizate. • Proiecte majore de conectivitate rurală finanțate de UE și BERD.	• Calitatea lucrărilor deseori sub standard. • Întârzieri de execuție și lipsă de finanțare suficientă.
Accesul la servicii sociale și educaționale	• Aproximativ 55 % din proiectele de infrastructură socială planificate au fost finalizate. • Reabilitări de școli și centre sociale în regiunile Nord și Centru.	• Lipsă de personal calificat în zonele rurale. • Disparități între mediul urban și rural persistă.
Descentralizare și autonomie regională	• Consolidarea rolului ADR-urilor prin SNDR 2022–2028. • Creșterea competențelor de programare regională.	• Autonomie financiară limitată. • Capacități administrative reduse la nivel local.
Atragerea investițiilor străine și parteneriate internaționale	• Circa 40 % din proiectele internaționale vizează infrastructura și economia locală. • Exemple: apeductul Cahul–Vulcănești, proiecte BERD și UE.	• Instabilitate politică și economică persistentă. • Birocrație și lipsă de cofinanțare națională.

Sursa: *elaborat de autori. Datele sunt extrase din surse oficiale (BNS, 2022–2024).*

Deși Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în domeniul dezvoltării regionale, procesul de implementare a politicilor publice este încă afectat de limitările financiare, capacitățile administrative insuficiente, coordonarea interinstituțională deficitară și persistența inegalităților teritoriale. Cadrul instituțional actual poate fi considerat funcțional și în evoluție, însă necesită ajustări structurale pentru o mai bună delimitare a competențelor și pentru alinierea la angajamentele internaționale asumate.

Analizele recente asupra documentelor strategice naționale evidențiază lacunele de coerență și sinergie dintre politicile de dezvoltare regională și alte politici sectoriale, în pofida faptului că obiectivele declarate sunt convergente cu direcțiile strategice de dezvoltare ale țării.

Depășirea acestor constrângeri presupune consolidarea cadrului instituțional, simplificarea procedurilor administrative și creșterea gradului de implicare a comunităților locale și a sectorului privat. În acest context, Uniunea Europeană rămâne principalul partener de sprijin al Republicii Moldova, prin asistența financiară nerambursabilă de 1,8 miliarde lei destinată modernizării infrastructurii, facilitării integrării economice și susținerii reformelor socio-economice fundamentale. În continuare, sunt analizați indicatorii corespunzători obiectivului -creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor. (BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA, 2024).

Tabel 2. Evoluția principalilor indicatori macroeconomici în perioada 2019–2025.

Anul	PIB pe locuitor (USD curent)	Rata șomajului (%)	Rata de ocupare 15+ (%)
2019	4 376,6	5,1	40,1
2020	4 375,8	3,8	38,8
2021	5 274,6	3,2	39,8
2022	5 744,3	3,1	40,5
2023	6 799,6	4,6	43,1
2024	7 617,5	4,0	42,7
2025	—	4,0 (T2)	40,1 (T2)

Sursa: *elaborat de autori. Biroul Național de Statistică (BNS), Banca Mondială.*

În perioada 2022–2024, conform celor mai recente analize și lecții învățate privind implementarea « Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (SNDR) », accentul a fost orientat către consolidarea unei « dezvoltări teritoriale echilibrate », prin integrarea principiilor de « competitivitate regională » și « coeziune economică ». Aceste politici au generat transformări vizibile în domeniul infrastructurii, serviciilor publice, protecției mediului, dezvoltării antreprenoriatului și atragerii investițiilor.

Datele statistice recente indică o « tendință de redresare accelerată » a dezvoltării regionale, pe fundalul relansării economice post-pandemice și a intensificării colaborării cu Uniunea Europeană.

Analiza teritorială a principalilor indicatori socio-economici relevă « disparități regionale persistente », dar și progrese semnificative în anumite domenii.

Progresul în atingerea obiectivului general al « Strategiei de Dezvoltare Regională 2022–2028 » este evaluat prin intermediul indicatorilor macroeconomici fundamentali – « Produsul Intern Brut (PIB) », « rata șomajului » și « rata de ocupare a populației ». Aceste variabile reflectă gradul de competitivitate economică și eficiența măsurilor implementate la nivel regional.

Deși dinamica PIB-ului real a înregistrat fluctuații pe parcursul ultimului deceniu, tendința generală rămâne ascendentă, confirmând o « creștere structurală constantă » comparativ cu anii de referință. În termeni nominali, PIB-ul Republicii Moldova a atins în 2019 valoarea de 210,1 miliarde lei, marcând o creștere reală de 3,6 % față de 2018. În perioada post-criză (2021–2024), ritmul anual de creștere s-a stabilizat între 4–5 %, indicând o recuperare economică susținută, stimulată de investițiile în infrastructură și de programele de dezvoltare regională cofinanțate din fonduri externe.

(BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA, 2022; BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA, 2024)

Din perspectiva distribuției teritoriale, Produsul Intern Brut Regional (PIBR) reflectă un dezechilibru structural persistent. Analizele recente confirmă tendința de concentrare economică accentuată în municipiul Chișinău, care generează peste 58 % din PIB-ul național, în timp ce regiunile Nord, Centru și Sud contribuie cu ponderi semnificativ mai mici. Această polarizare evidențiază necesitatea implementării unor politici diferențiate, axate pe valorificarea potențialului local și reducerea decalajelor teritoriale.

În perioada 2022-2024, conform ultimelor abordări asupra obiectivelor și a lecțiiilor învățate vizând dezvoltarea regională echilibrată cu integrarea principiilor de competivitare teritorială au contribuit la schimbări în domeniul infrastructurii, serviciilor, mediului, dezvoltării antreprenoriatului, promovării investiționale. Conform ultimelor statisticii se observă o recuperare accelerată a dezvoltării regionale.

Analiza în profil teritorial a structurii indicatorilor principali ce caracterizează potenţialul de dezvoltare socioeconomică evidenţiază inegalităţi semnificative. Progresul de realizare a obiectivului general al SDR este cuantificat prin estimarea următorilor ndicatori: PIB-ul, Rata șomajului, Rata de ocupare a populației. Obiectivele specifice prevăd diverse măsuri, care catalizează intervențiile pe domenii de dezvoltare, contribuind la dezvoltarea sectoarelor capabile să amplifice eforturile de dezvoltare regională.

Pe parcursul ultimului deceniu, creșterea anuală reală a PIB-ului a marcat perioade de scăderi și de creșteri, Dar, în comparaţie cu creșterea reală, se constată o majorare constantă în raport cu anul de bază (2008). De exemplu, în 2016, PIB-ul a crescut cu 26,9% faţă de anul 2008 și cu 4,1% faţă de anul 2015. Produsul Intern Brut în 2019 a constituit 210099 mln lei, în prețuri curente de piață, înregistrînd, astfel, o creștere în termeni reali cu 3,6% față de anul 2018. (BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA, 2022).

Tabelul 3. Evoluția ponderii PIB-ului regional în totalul național (2013–2022)

Regiunea de dezvoltare	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mun. Chișinău	55,7	56,1	57,0	57,6	58,2	59,4	59,7	60,3	60,8	61,2
Regiunea Nord	17,6	17,6	17,2	17,0	16,8	16,6	16,3	16,0	15,8	15,6
Regiunea Centru	15,2	15,3	15,4	15,2	15,0	14,7	14,5	14,3	14,1	13,9
Regiunea Sud	8,7	8,4	7,9	7,7	7,6	7,1	6,8	6,6	6,5	6,4
U.T.A. Găgăuzia	2,8	2,6	2,5	2,5	2,4	2,2	2,1	2,0	1,9	1,8

Nota: *Tabelul prezintă dinamica ponderii PIB-ului regional în totalul național pentru perioada 2013–2022, reflectând tendința de concentrare economică în municipiul Chișinău și scăderea graduală a ponderii regiunilor Nord, Centru, Sud și U.T.A. Găgăuzia. Datele sunt estimate și corelate cu publicațiile oficiale ale Biroului Național de Statistică (BNS) și Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022–2028.*

Sursa: *elaborat de autori Biroul Național de Statistică (BNS), Conturi Regionale 2022,Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022–2028.*

În continuare v-om prezinta dinamica principalilor indicatori de infrastructură în perioada 2012–2023, cu estimări și obiective stabilite pentru anul 2028. Datele sunt bazate pe rapoartele Biroului Național de Statistică (BNS), Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022–2028, precum și pe surse ministeriale privind implementarea proiectelor de apă, canalizare și infrastructură rutieră.

Tabel 4: Evoluția indicatorilor de infrastructură în Republica Moldova (2012–2023, proiecții 2028)

Indicator	2012–2015	2016–2018	2019–2021	2022–2023	Țintă / 2028	Observații
Rata de conectare a populației la rețelele publice de apă (% / beneficiari)	55,4% / ~760 000	57% / ~790 600	60,2% / ~813 400	73% (2023)	80%	Creștere constantă datorită investițiilor în infrastructura rurală și proiectelor finanțate de UE. După scăderile din perioada pandemiei (2020), se observă o redresare vizibilă, mai ales în mediul rural.
Rata de conectare la rețele de canalizare (%)	22,2%	22,7%	38,1%	43% (2023)	50%	Extinderea sistemelor de canalizare a fost mai lentă decât cea de apă, dar ritmul s-a accelerat după 2021. Persistă decalaje mari între urban (65–70 %) și rural (< 20 %).
Lungimea drumurilor modernizate cu acoperire rigidă (km)	—	1 872,6	1 994,2	9 474 (2023, total modernizat)	+60% creștere planificată	După 2020 s-au intensificat proiectele finanțate prin BERD și UE. În 2023, peste 40 % din drumurile modernizate corespund standardelor europene. Ținta 2028: acoperire completă pe rețelele magistrale.
Proiecte de drumuri implementate (număr)	—	4	4	1	≥10	Numărul proiectelor a fluctuat în funcție de finanțare. După 2020, multe proiecte au fost întârziate din cauza crizei logistice și a costurilor materialelor. Se estimează reluarea completă a implementării până în 2026.

Sursa: *elaborat de autori ,BNS.*

Deci, cum observăm din tabelul 4 perioada 2012–2023 reflectă o evoluție pozitivă a infrastructurii tehnico-edilitare și a conectivității regionale, în special datorită programelor cofinanțate de Uniunea Europeană, BERD și Guvernul Republicii Moldova. După 2020, pandemia COVID-19 a afectat ritmul de implementare a proiectelor, însă începând cu 2022 se observă o recuperare accelerată, susținută de pachetele de investiții europene și de consolidarea instituțională a ADR-urilor. Rețelele de apă au înregistrat o creștere medie anuală de peste 3 %, atingând în 2023 o conectare de 73 % din populație. Canalizarea rămâne domeniul cu cele mai mari decalaje, dar dinamica post-2020 indică o posibilă atingere a pragului de 50 % până în 2028. Infrastructura rutieră este în plină modernizare: între 2016 și 2023, lungimea drumurilor modernizate a crescut de peste cinci ori. Proiectele de drumuri au fost afectate temporar de pandemie și de creșterea prețurilor, dar sunt reluate în cadrul programelor naționale și europene de conectivitate.

Direcțiile strategice până în 2028 vizează creșterea conectivității, reducerea disparităților teritoriale și asigurarea durabilității infrastructurii, elemente esențiale pentru convergența regională și integrarea europeană.

În cosecință, conform analizei efectuate, se oferă recomandări generale cum ar fi : asigurarea sinergiei dintre politica de dezvolatre regională și celelalte politici sectoriale, la nivel de planificare strategică și implementare, prin care să fie definit un model de dezvoltare teritorială și interdependența eficientă dintre obiectivele și rezultatele POR cu cele din SNDR. În acest sens, se recomandă îmbunătățirea procesului de programare a SNDR, de stabilire a unui mecanism eficient de coordonare între ministere și instituiile publice în acest domeniu.

Analiza efectuată asupra evoluției politicilor și instrumentelor de dezvoltare regională în Republica Moldova evidențiază necesitatea unei abordări integrate și sinergice între politica de dezvoltare regională și celelalte politici sectoriale — economice, sociale, de mediu și teritoriale. Pentru eficientizarea procesului de planificare strategică și implementare, este esențială armonizarea obiectivelor și rezultatelor Programelor Operaționale Regionale (POR) cu cele stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR), astfel încât să se consolideze interdependența funcțională între politici și să se creeze un model coerent de dezvoltare teritorială.

Se recomandă, în acest sens, îmbunătățirea procesului de programare strategică a SNDR, prin integrarea indicatorilor de performanță și a mecanismelor de monitorizare multi-nivel, crearea unui mecanism permanent de coordonare interministerială care să asigure coerența între planurile de dezvoltare regională, locală și națională, precum și consolidarea capacităților administrative ale ADR-urilor, în special în ceea ce privește elaborarea, implementarea și evaluarea proiectelor cu finanțare externă.

Un instrument relevant introdus recent în arhitectura politicii regionale îl constituie Programul de Revitalizare Urbană, menit să susțină dezvoltarea durabilă și reintegrarea zonelor urbane defavorizate. În cadrul acestuia, Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR) oferă suport metodologic și tehnic autorităților locale în elaborarea Programelor de Dezvoltare Urbană, prin care sunt identificate zonele vulnerabile și definite acțiuni integrate de intervenție teritorială. Programul contribuie la crearea de parteneriate locale și regionale eficiente, bazate pe principii de incluziune, sustenabilitate și colaborare.

Din 2021, conceptul de Revitalizare Urbană a fost integrat în Programul Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de Creștere (2021–2027), finanțat prin Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). În acest cadru, au fost lansate primele proiecte-pilot în principalele centre urbane, menite să consolideze rețelele de dezvoltare locală și să creeze efecte de difuzie spre zonele rurale limitrofe. Programul are ca obiectiv accelerarea dezvoltării socio-economice a celor șase municipii regionale – Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț – considerate drept motoare potențiale de creștere capabile să genereze prosperitate la nivel național. Acesta a fost elaborat cu sprijinul metodologic și financiar al Agenției Germane de Cooperare Internațională (GIZ), contribuind la implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

CONCLUZII

Politicile de dezvoltare regională din Uniunea Europeană sunt fondate pe principiile solidarității, coeziunii economice, sociale și teritoriale, având ca scop reducerea disparităților între regiunile dezvoltate și cele rămase în urmă. Aceste principii se reflectă tot mai clar și în cadrul moldovenesc, unde orientarea strategică urmărește o dezvoltare echilibrată, durabilă și competitivă a teritoriului național.

Rezultatele evaluărilor recente arată că politicile de dezvoltare regională din Republica Moldova au generat efecte pozitive asupra modernizării infrastructurii, stimulării economiei locale și îmbunătățirii serviciilor publice, însă progresele au fost inegale între regiuni. Persistă disparități economice, instituționale și administrative, care limitează impactul pe termen lung al intervențiilor.

Pentru a consolida procesul de dezvoltare regională și a maximiza efectele socio-economice, este necesară o alocare mai eficientă a resurselor financiare, o coordonare consolidată între nivelurile de guvernare central, regional și local, sprijinirea inițiativelor locale și parteneriatelor public-private, capabile să accelereze convergența regională, precum și monitorizarea continuă a politicilor teritoriale prin indicatori comparabili cu standardele Uniunii Europene.

În ansamblu, dezvoltarea regională a Republicii Moldova se află într-o etapă de maturizare instituțională și strategică, iar succesul viitor depinde de capacitatea de a transforma politicile în mecanisme funcționale, transparente și orientate spre rezultate, contribuind astfel la obiectivul general de coeziune economică și socială în contextul integrării europene.

REFERINȚE

1. AGENȚIA DE COOPERARE INTERNAȚIONALĂ A GERMANIEI (GIZ). Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova. Chișinău: GIZ Moldova, 2022.
2. AGENȚIILE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ NORD, CENTRU, SUD ȘI UTA GĂGĂUZIA. Rapoarte anuale privind implementarea programelor de dezvoltare regională 2020–2024. Chișinău: MIDR, 2024.
3. BANCA MONDIALĂ. Moldova Economic Update 2024: Strengthening Resilience for Sustainable Growth. Washington, D.C.: World Bank, 2024.
4. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA (BNS). Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2024. Chișinău: BNS, 2024.
5. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA (BNS). Conturi Naționale 2023 și Conturi Regionale 2022. Chișinău: BNS, 2023.
6. COMISIA EUROPEANĂ. Cohesion Policy 2021–2027: Objectives and Funding Mechanisms. Bruxelles: European Union Publications, 2022. ISBN 978-92-76-48924-5.
7. GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA. Programul Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de Creștere (2021–2027). Chișinău: MIDR, 2021.
8. MINISTERUL ECONOMIEI AL REPUBLICII MOLDOVA. Raport privind competitivitatea regională și politicile de coeziune 2023. Chișinău: ME, 2023.